

Statsministern och tjejerna. Foto: Jukka Male

Lyft luren

Under debatten om huruvida "Call girl" förtalar Olof Palme har de ansvariga för filmens innehåll tigit.

Nils Funcke anser att Svenska filminstitutet måste öka öppenheten och kräva mer av utgivaren.

Skaparna av filmen "Call girl" hukar. Inte heller inbjudan från Publicistklubben väst och arrangörerna av filmfestivalen i Göteborg fick ut dem i offentligheten för att förklara och försvara varför de låter statsministern (läs **Olof Palme**) ha sex med en minderårig i filmen. Ynkligt.

Det får mig att tänka på västgötarnas sätt att lösa förtalsdispyter på 1200-talet. Enligt hednalagen skulle den förtalade och den förtalande mötas vid ett vägskäl. Om den som uttryckt sig skymfligt inte kom för att göra upp i en duell kunde den förtalade uttala "niding" tre gånger och driva ned en nidingspåle vid vägskälet.

Skammen hamnade då för evigt på den förtalande eftersom han inte vågat stå upp för vad han sagt. Kom i stället inte den som blivit utsatt för förtälet till vägskälet fick han för evigt leva med det nedsättande omdömet.

Visserligen är det sedan 1600-talet förbjudet att duellera i Sverige. Men även om nävrätten är borta lever grundtanken kvar. Förtal mellan enskilda är som huvudregel något de själva får göra upp. Antingen i en fri debatt eller inför domstol. Ibland i domstol efter en offentlig debatt.

Familjen Palme har reagerat starkt mot skildringen av statsministern som pedofil. Men de har inte knutit näven i fickan utan stämt träff med "Call girls" skapare vid vägskälet genom att öppna för en debatt och själva delta i den.

Motsidan har inte infunnit sig.

Manusförfattaren **Marietta von Hausswloff von Baumgarten** har meddelat att "det är en fiktiv historia" och regissören **Mikael Marcimain** har i ett korthugget e-postbrev till DN förklarat att "vi har gjort en spelfilm. Vi berättar ingen sanning. Det är ett konstnärligt verk" och att de inte har några fler kommentarer. Det duger inte. Niding.

Marietta von Hausswloff von Baumgarten.
Foto: Nordisk film

När filmen hade premiär stod **Pia Grünler** som ansvarig utgivare. Men vare sig hon eller producenten **Mimmi Spång** har tagit till orda. Sannolikt är Pia Grünler bara en "ansvarig" av den typ som Aftonbladets **Lars Johan Hierta** använde sig av på 1830-talet.

I det här fallet en person som inte haft något med skapandet av filmen att göra och sannolikt inte insett betydelsen av att träda fram och ta det juridiska och etiska ansvaret för filmens innehåll.

Att inte utse en utgivare eller utse någon för skens skull som agerar målvakt kan bli föremål för JK:s tillsyn och i vissa fall leda till en straffpåföljd.

Enligt uppgift har "Call girl" fått en ny utgivare. När jag ringer till produktionsbolaget Garagefilm AB och frågar om vem det är får jag till svar att: "Det är bäst du sänder ett e-brev så får du besked för det har varit lite oklart, lite till och från med den frågan."

Något svar har inte kommit när detta skrivs. Och på Svenska Filminstitutets faktablad om "Call girl" där jag kan se vem som kokat kaffet och vem som pudrat näsan på skådespelarna finns ingen uppgift om någon utgivare. Det duger inte. Niding för andra gången.

Den utgivare för en dagstidning eller tv-program finns inte som inte med näbbar och klor skulle försvara en publicering som han eller hon anser är försvarlig. De utgivare som halsstarrigt skulle vidhålla en mycket grov felaktig publicering är sannolikt inte många. Sådana utgivare brukar heller inte bli särskilt långlivade som utgivare även om det finns beklagliga undantag. Man har rätt eller ber om ursäkt.

Utgivarrollen är ansvarsfull och förpliktigar. Valet av utgivare måste göras omsorgsfullt och den som utses ska kunna försvara varenda dialog, varje bildvinkel, varje tonfall och musikval. En utgivare ska kunna svara för varje filmruta ned till sista raden av eftertexten. Utgivarskapet utgör ett helt och odelat ansvar.

Skaparna av "Call girl" verkar tro att utgivarskapet kan jämföras med sminkörens. Jag tycker också det är motiverat att ställa frågan vilken betydelse Svenska Filminstitutet tillmäter frågan om utgivare. Det är självfallet inte Filminstitutets sak att utse utgivare men räcker det med att kräva att det finns en distributör och tro att det därmed finns en utgivare värd namnet? Borde inte Filminstitutet poängtera utgivarskapets betydelse? Kanske till och med formuleras som ett krav i avtalen med dem som får bidrag?

"Call girl" aktualiserar frågan vilket ansvar en finansiär har. Om finansiären bedöms ingå bland de som låtit framställa filmen kan finansiären riskera att bli skadeståndsskyldig om filmen bedöms vara brottslig.

Men det finns också ett mer etiskt ansvar.

Beslutet om en film ska beviljas bidrag baseras på ett inlämnat manus. Det är filmkonsulentens uppgift att utifrån detta manus och kontakter med filmens producenter bedöma den blivande filmens potential vad gäller "konstnärliga, produktionsmässiga och publika aspekter".

Betydelsen av jämställdhet poängteras i institutets riktlinjer för konsulenterna men där står inget i klartext om att manus ska bedömas utifrån gällande lagar och regler vad gäller till exempel frågan om förtal, uppvigling och hets mot folkgrupp. Men trots avsaknaden av tydlig instruktion ingår det vad jag förstått underförstått i konsulentens uppdrag att även granska manus ur dessa aspekter.

Efter vad som framkom vid debatten i PK-väst ska det i manuset som låg till grund för Filminstitutets beslut att bevilja drygt elva miljoner i bidrag till "Call girl" ha stått att "mannen" har sex med den minderåriga flickan. Det stod alltså inte "statsministern" och än mindre Olof Palme. Men borde inte konsulenten, **Lars G Lindström**, utifrån manusets helhet förstått vem som avsågs eller i varje fall ha ställt frågan vem som åsyftades med "mannen"?

Dessvärre verkar det inte gå att skapa klarhet i den frågan. Manuset lämnas inte ut med hänvisning till att offentlighetsprincipen inte gäller för Filminstitutets verksamhet i frågor som berör produktionsstöd.

Att sådana manus inte lämnas ut innan en film haft premiär är förståelig och försvarlig. Men vilken skada eller men skulle drabba vem i dag när det gäller "Call girl"?

Bestämmelsen bör ändras för att öka insynen i hur Filminstitutet och dess konsulenter sköter sina uppgifter. Även om det inte finns anledning att misstänkliggöra verksamheten som den sköts i dag framstår som motiverat med tanke på att organisationen och bidragen till lejonparten finansieras med skattemedel.

Eftersom lagen förhindrar Filminstitutet att lämna ut manus och konsulentens eventuella noteringar borde Garagefilm AB och Filminstitutet komma överens om att lämna ut manuset.

"Call girls" skapare kan fortfarande rädda sin heder genom att komma till vägskälet och ta debatten. De har också möjlighet att slippa nidingstämpeln och värna sitt namn genom att klippa bort sekvensen som utmålar statsministern som pedofil. Behöver tomrummet fyllas kan de klippa in ett avsnitt om statsministerns (läs Olof Palme) smutsiga försök att mörklägga bordellaffären. Vem vet, det kanske skulle premieras med en retroaktiv Guldbagge för bästa klipp vid nästa års filmgala.

Om inte återstår bara för familjen Palme att uttala niding en tredje gång och dra i nidingsspålen djupt i marken.

Nils Funcke

kulturen@expressen.se

Nils Funcke är journalist och expert på tryck-och yttrandefrihetsfrågor.

Publicerad 08 feb 2013 08:35

Adress till denna artikel:

<http://www.expressen.se/kultur/lyft-luren>